

การเรียนรู้สังคมภายนอกเพื่อการเติบโตภายใน: คุณค่าของงานอาสาสมัคร
จากประสบการณ์การเรียนรู้นอกห้องเรียนของเจเนอเรชันแซต

กนกวรา พวงประยงค์*
วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันที่รับบทความ 6 กุมภาพันธ์ 2566

วันที่แก้ไขบทความ 2 มิถุนายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ 8 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาแนวการบรรยายครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าของงานอาสาสมัครจากประสบการณ์การเรียนรู้นอกห้องเรียนของเจเนอเรชันแซต เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลหลักเจเนอเรชันแซตที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 30 คน ซึ่งเกิดใน พ.ศ. 2541-2542 และเป็นผู้มีประสบการณ์การทำงานอาสาสมัครกับองค์กรในช่วงระยะเวลา 1 เดือน ผลการศึกษาพบว่าองค์กรที่นักศึกษาไปฝึกประสบการณ์ทำงานอาสาสมัครมีจำนวน 10 องค์กร แบ่งเป็นงานอาสาสมัครที่เกี่ยวข้องกับงานส่งเสริมพัฒนาทักษะความรู้และทักษะชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชน งานสนับสนุนพัฒนาผู้พิการและคนไร้ที่พึ่ง และงานระดมทุนเพื่อพัฒนาองค์กร โดยนักศึกษาร้อยละ 96.7 สะท้อนว่ากิจกรรมอาสาสมัครที่ได้ฝึกปฏิบัตินี้เป็นประสบการณ์การทำงานอาสาสมัครครั้งแรกของตนเอง ซึ่งคุณค่าของงานอาสาสมัครได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม ทำให้กลุ่มเป้าหมายทางสังคมได้รับโอกาสและการช่วยเหลือมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นคุณค่าที่นักศึกษาได้รับในฐานะของผู้ปฏิบัติคือการได้เปิดโลกทัศน์และทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อประเด็นปัญหาในสังคมที่ตนเองสนใจ การลดอคติและส่งเสริมพัฒนาทักษะการคิดเชิงบวก การพัฒนาทักษะการบริหารจัดการเวลาและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การฝึกฝนวินัยในตนเองและความอดทน ตลอดจนเกิดความปิติภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการบูรณาการทักษะความรู้ในชั้นเรียนเพื่อช่วยเหลือสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: คุณค่าของงานอาสาสมัคร; การเรียนรู้; สังคม; เจเนอเรชันแซต

* ผู้รับผิดชอบบทความ: kanokwara.p@psds.tu.ac.th

DOI: xx.xxxxx/tujournal.xxxx.x

Learning in Society to Build Insight: The Value of Volunteerism from Learning Experience Outside the Classroom among Generation Z

Kanokwara Phuangprayong*

Puey Ungphakorn School of Development Studies, Thammasat University

Received 6 February 2023

Received in revised 2 June 2023

Accepted 8 June 2023

Abstract

Qualitative research based on descriptive phenomenology was conducted to study the value of volunteerism as a learning experience outside the classroom among Generation Z. Data was collected using semi-structured interviews from 30 key informants, all first-year students at the Puey Ungphakorn School of Development Studies, Thammasat University, who were born between 1998 and 1999 and had experience as organizational volunteers for one month. The study found that there are 10 organizations where students participate in volunteer work experiences. These are divided into volunteer work related to promoting and developing skills and life skills for children and youth, supporting the development of people with disabilities and the homeless, and fundraising for organizational development. The results showed that 96.7 percent of the students reflected that this volunteer activity was their first volunteer experience, with the benefits of expanding opportunities for target social groups. Moreover, the value that students received as volunteers included expanding their worldview and deeply understanding societal issues of interest, reducing ego, enhancing positive thinking skills, developing time management and teamwork skills, practicing self-discipline and patience, and feeling proud to be part of integrating classroom knowledge to concretely help society.

Keywords: value of volunteerism; learning; society; generation Z

* Corresponding author: kanokwara.p@psds.tu.ac.th

DOI: xx.xxxxx/tujournal.xxxx.x

บทนำ

กระแสแห่งการพัฒนาโลกในศตวรรษที่ 21 และสภาวะโลกาภิวัตน์ที่โลกต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและมีโอกาสการณ์ได้ล่วงหน้า อาทิ ปัญหาโรคระบาด ภัยธรรมชาติ และปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก ต่างเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การเมืองและความมั่นคงของมนุษยชาติ ดังนั้นมนุษย์ในฐานะของพลเมืองโลกจึงจำเป็นต้องมีทักษะและความสามารถในการทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาที่มีพลวัตเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและมีจิตที่ตระหนักถึงบทบาทสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดย หนึ่งในเครื่องมือที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน (civic engagement) และสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (active citizen) คือ งานอาสาสมัคร (Santinello, Cristini, Vieno, & Scacchi, 2012; Bezjak & Klemencic, 2014) งานอาสาสมัครถือเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามาสัมผัสกับปัญหาหรือกิจกรรมในสังคมผ่านการปฏิบัติ โดยผลลัพธ์ที่บุคคลสามารถเก็บเกี่ยวได้จากการปฏิบัตินี้ เริ่มต้นจากการมองเห็นปัญหาใกล้ตัว ตระหนักถึงปัญหาสังคม ไม่นิ่งเฉยดูยต่อความทุกข์ยากของสรรพสิ่งในสังคม จนเกิดความอยากเข้าไปช่วยเหลือและเป็นการช่วยเหลือที่เริ่มต้นด้วยวิธีการง่าย ๆ เช่น การบริจาคและการแบ่งปันสิ่งของที่จำเป็น การเริ่มพาตนเองเข้าไปคลุกคลีกับปัญหาจริงที่เกิดขึ้นในสังคมและพัฒนาไปสู่ขั้นของการเป็นนักกิจกรรมเพื่อสังคม (social activist) และผู้นำการเปลี่ยนแปลงสังคม (social change agent) ที่จะสร้างผลกระทบเชิงบวกและคุณภาพการแก่ชุมชนและสังคมในระดับที่สูงขึ้นต่อไปในอนาคต

วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในฐานะสถาบัน การศึกษาชั้นนำด้านการพัฒนา จึงออกแบบหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีความยืดหยุ่นสอดประสานไปกับสถานการณ์ของสังคมโลก มีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่พัฒนาสมรรถนะและบูรณาการองค์ความรู้แบบพหุวิทยาการร่วมกับการปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ภาคอุตสาหกรรมและงานด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมที่อยู่ในองค์กรรูปแบบต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นไปตามยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ด้านการสร้างบัณฑิตที่มีคุณลักษณะ GREATS ที่ทันโลกทันสังคม มีสำนึกรับผิดชอบต่ออย่างยั่งยืน มีทักษะการสื่อสารที่ทรงพลัง มีสุนทรียะในจิตใจ เป็นผู้นำ ทำงานเป็นทีม มีจิตวิญญาณธรรมศาสตร์มีแนวคิดด้านบริหารจัดการและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยวิทยาลัยฯ ถือเป็นสถาบันการศึกษาแห่งแรกและแห่งเดียวในประเทศไทยที่จัดการศึกษาในด้านที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมและงานอาสาสมัครสำหรับการพัฒนา (วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์, 2564)

รายวิชาอาสาสมัครสำหรับการพัฒนา (volunteerism for development) เป็นรายวิชาหนึ่งในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์¹ ประกอบด้วยเนื้อหาที่ส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกอาสาสมัครในฐานะบทบาทของนักพัฒนา ทั้งยังมีความสำคัญในฐานะเป็นวิชาแกนที่นักศึกษาทุกคนต้องผ่านการเรียนรู้ โดยนักศึกษาจะได้ทำความเข้าใจถึงกระบวนการทัศนและบทบาทความสำคัญของงานอาสาสมัครในฐานะเครื่องมือสำหรับการพัฒนาประเทศ ตลอดจนได้มีโอกาสจัดทำโครงการอาสาสมัครและลงพื้นที่ปฏิบัติงานอาสาสมัครร่วมกับองค์กรการกุศล องค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานที่มีภารกิจด้านการพัฒนาสังคมที่มีชื่อเสียงของประเทศ โดยผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังจากรายวิชาคือการที่นักศึกษาสามารถเข้าใจแนวคิดในเรื่องอุดมการณ์อาสาสมัคร พฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมกับงานอาสาสมัคร แรงจูงใจในงานอาสาสมัคร คุณค่าของงานอาสาสมัครและมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม

การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการนำเสนอทัศนะเรื่องคุณค่าของงานอาสาสมัครของเจนเนอเรชันแซตที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นผู้ผ่านการเรียนรู้ในรายวิชาอาสาสมัครสำหรับการพัฒนาและมีประสบการณ์จัดทำโครงการอาสาสมัครและลงพื้นที่ปฏิบัติงานอาสาสมัครร่วมกับองค์กรในช่วงระยะเวลา 1 เดือน โดยผู้วิจัยเล็งเห็นคุณลักษณะสำคัญของเจนเนอเรชันแซตว่าเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ สนใจประเด็นทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (Mihelich, 2013) ผลการศึกษาดังกล่าวจะเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในการศึกษาเรื่อง “คุณค่าของงานอาสาสมัคร” และยังเป็นสิ่งที่สะท้อนให้สังคมเห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับงานอาสาสมัครที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาส “เรียนรู้สังคมภายนอกพร้อมมหาวิทยาลัย” ผ่านการเข้าไปศึกษาและสัมผัสกับประเด็นทางสังคมที่สนใจ ได้เห็นวิธีการทำงานของหน่วยงานหรือองค์กรอาสาสมัครและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคลากรที่ปฏิบัติงานจริง เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิด “การเติบโตจากภายใน” กล่าวคือผู้เรียนได้สะสมประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อตนเองและส่วนรวม มีวุฒิภาวะในการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมอย่างถูกกาลเทศะ มีโลกทัศน์ที่กว้างขวาง ขณะเดียวกันได้พัฒนาทักษะที่สำคัญในการทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาสู่การเป็นพลเมืองโลกที่ใส่ใจสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาคุณค่าของงานอาสาสมัครจากประสบการณ์การเรียนรู้นอกห้องเรียนในทัศนะของเจนเนอเรชันแซตที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์

¹ ปัจจุบันรายวิชา อาสาสมัครสำหรับการพัฒนา หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขา การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ (หลักสูตร พ.ศ. 2559) เปลี่ยนชื่อเป็น งานอาสาสมัครกับการพัฒนามนุษย์และสังคม หลักสูตรนวัตกรรมพัฒนามนุษย์และสังคม (หลักสูตรพหุวิทยาการ/หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2564)

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เจนเนอเรชันแซด

การศึกษาในอดีตที่กล่าวถึงเจนเนอเรชันแซด (generation Z: Gen Z) ระบุว่าคนกลุ่มนี้เป็นรุ่นประชากรที่เกิดใน ค.ศ. 1995-2010 (พ.ศ. 2538-2553) (Lanier, 2017; Chillakuri & Mahanandia, 2018; Mahapatra, Bhullar, & Gupta, 2022) และเป็นกลุ่มประชากรที่มีสัดส่วนมากถึงร้อยละ 32 ของประชากรโลก (Miller & Lu, 2018) ประชากรกลุ่มนี้เติบโตมาในช่วงของการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความก้าวหน้าของสื่อสังคมออนไลน์ (Singh & Dangmei, 2016) จึงมีความคล่องแคล่วในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม ประชากรกลุ่มนี้เติบโตมาในช่วงที่โลกเผชิญกับโรคระบาดและภัยพิบัติครั้งใหญ่ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจากอุณหภูมิโลกที่สูงขึ้นและเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลกมากที่สุด ส่งผลให้เจนเนอเรชันแซดมีความสนใจต่อประเด็นด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีสำนึกความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ (Mihelich, 2013)

นอกจากความสนใจเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือประเด็นทางสังคมของเจนเนอเรชันแซดแล้ว Horsley (2018) ผู้ก่อตั้ง Open to Hope Foundation ได้กล่าวถึงประโยชน์ที่องค์กรมีอาสาสมัครเจนเนอเรชันแซดว่า ความกระตือรือร้นและเต็มใจที่จะช่วยเหลือในงานอาสาสมัครของเจนเนอเรชันแซดเป็นประโยชน์อย่างมากต่อองค์กรการกุศลและช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรได้รับแรงจูงใจจากพลังความคิดสร้างสรรค์และทักษะทางเทคโนโลยีของคนรุ่นใหม่กลุ่มนี้ ตัวอย่างเช่น อาสาสมัครเจนเนอเรชันแซดมีทักษะทางเทคโนโลยีจึงสามารถช่วยผู้ปฏิบัติงานใช้แพลตฟอร์มในโทรศัพท์มือถือเพื่อการระดมทุนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ระหว่างบุคคล (peer-to-peer) และแสดงให้องค์กรเห็นว่าช่องทางเหล่านี้มีความสำคัญต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของคนในรุ่นพวกเขาและรุ่นมิลเลนเนียล และเมื่อพิจารณาในเรื่องความสนใจเข้าทำงานในตลาดแรงงาน Middlemiss (2015) กล่าวว่าเจนเนอเรชันแซดปรารถนาที่จะทำงานกับองค์กรหรือหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชุมชนและมีการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมอีกด้วย ซึ่งสะท้อนว่าเจนเนอเรชันแซดเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีใจและให้ความสำคัญกับประเด็นทางสังคมอย่างแท้จริง

การเรียนรู้สังคมโดยใช้โครงการเป็นฐาน

การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้อื่น เป็นการเรียนรู้จากการเลียนแบบ การฟังคำบอกเล่าและการอ่านสารบันทึกของผู้อื่น และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากประสบการณ์ตรงของตนเอง (Bandura, 1997) ซึ่งการเรียนรู้ในส่วนที่เกิดจากประสบการณ์ตรงของตนเองนั้นสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งมีรากฐานมาจากปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม (progressivism) โดย Dewey (1997) กล่าวว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมและเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์และร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่น มนุษย์จะเกิดการเรียนรู้ก็ต่อเมื่อมีเสรีภาพในการเข้าไปร่วมทำกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนควรให้ความสำคัญกับการ

ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ (learning process) ที่ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างประสบการณ์จากการได้ลงมือปฏิบัติจริง ตัวอย่างเช่น การจัดการเรียนรู้ที่ใช้โครงการเป็นฐาน หรือ PBL (project-based learning) ในมิติด้านสังคม ผู้สอนจะหยิบยกประเด็นปัญหาและโอกาสในการพัฒนาสังคมในมิติต่าง ๆ มาเป็นโจทย์ในการออกแบบการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีอิสระในการคิดค้นคว้า วิเคราะห์สร้างความรู้ใหม่ โดยผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากการปฏิบัติจริงผ่านการจัดทำโครงการหรือโครงการที่จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการประยุกต์และเชื่อมโยงองค์ความรู้ในห้องเรียนเข้ากับประสบการณ์เชิงสังคม

สำหรับคุณค่าของการเรียนรู้สังคมโดยใช้โครงการเป็นฐานประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทักษะการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากกระบวนการทำงานกลุ่มเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและวางแผนออกแบบวิธีการแก้ไขปัญหที่สนใจ 2) ด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์ที่ผู้เรียนได้จากการระดมสมองเพื่อออกแบบวิธีการใหม่ ๆ ในการแก้ไขปัญหาสังคม 3) ด้านทักษะทางอารมณ์ที่ผู้เรียนได้จากการปฏิสัมพันธ์ร่วมกับกลุ่ม เช่น การปรับตัวและยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ๆ และ 4) ด้านทักษะการสื่อสารและการนำเสนอที่ผู้เรียนได้ฝึกฝนผ่านการแสดงออกด้วยการบรรยายและการนำเสนอด้วยโครงงานหรือโครงการ เป็นต้น (อัญชลี ทองแถม, 2561) สอดคล้องกับ Bender & Waller (2011) ที่ได้กล่าวถึงทักษะที่ผู้เรียนจะได้ฝึกฝนและพัฒนาจากการเรียนรู้ผ่านการใช้โครงการเป็นฐาน เช่น ทักษะการตั้งคำถาม การแสวงหาความรู้ความจริงในเชิงลึกด้วยตนเอง การเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาสาระ และการฝึกกระบวนการคิด เป็นต้น

กล่าวได้ว่าประโยชน์ของการเรียนรู้สังคมโดยใช้โครงการเป็นฐานเป็นการมุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและปลูกฝังความกระตือรือร้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการและเรียนรู้การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถสะสมประสบการณ์ที่จะช่วยพัฒนากรอบความคิดแบบเติบโต (growth mindset) และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในยุคปัจจุบัน

คุณค่าของงานอาสาสมัคร

งานอาสาสมัครเป็นรูปแบบหนึ่งของการช่วยเหลือสังคมที่เกิดจากความสมัครใจและเต็มใจที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมด้วยความเสียสละโดยไม่คาดหวังผลตอบแทนใด ๆ ที่เป็นทรัพย์สินเงินทองและเป็นการกระทำที่อยู่นอกเหนือภาระหน้าที่ในครอบครัวหรือสิ่งที่ถูกคาดหวังในงานประจำ (ศุภรัตน์ รัตนมูขัย, 2548; กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2556) บุคคลที่ทำงานอาสาสมัครถือเป็นทั้งพลังขับเคลื่อนและเป็นแรงผลักดันสำคัญให้กิจกรรมเพื่อสังคมก้าวต่อไปได้ ขณะเดียวกันยังเป็นแรงบันดาลใจในการทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย แม้ว่าการทำงานอาสาสมัครจะเริ่มต้นด้วยการไม่หวังผลลัพธ์ที่เป็นสิ่งของหรือเงินทองตอบแทน แต่สิ่งที่ตัวอาสาสมัครได้รับทั้งระหว่างและภายหลังจากการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือสังคมนั้นกลับเป็นประโยชน์อันยิ่งใหญ่และมีคุณค่าต่อตัวอาสาสมัครเอง สอดคล้องกับรายงานของ Habitat for Humanity (n.d.) ที่กล่าวถึงคุณค่าของงานอาสาสมัครว่าเป็น

ประโยชน์ต่อโอกาสและศักยภาพในการประกอบอาชีพ โดยร้อยละ 80 ของนายจ้างชี้ว่างานอาสาสมัครช่วยพัฒนาภาวะผู้นำ ตลอดจนการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ในการทำงาน อาทิ ทักษะการสื่อสาร การสร้างความมั่นใจ และเป็นคุณลักษณะที่ส่งเสริมให้บุคคลมีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับการเลื่อนตำแหน่งงานที่สูงขึ้น นอกจากนี้ประสบการณ์จากการทำงานอาสาสมัครระหว่างการเป็นนักศึกษายังมีส่วนทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้และเติบโตขึ้น มีเป้าหมายชีวิตและพึงพอใจในชีวิตมากขึ้น อีกทั้งยังมีส่วนช่วยให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในการหางานทำ ขณะเดียวกันภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมก็ได้รับประโยชน์จากการที่มีกลุ่มคนที่อุทิศตนเพื่อช่วยเหลือบรรเทาแก้ไขปัญหาสังคมอีกด้วย

นอกจากนี้ผลสำรวจการทำงานอาสาสมัครในประเทศสหรัฐอเมริกาที่จัดทำโดย United Healthcare (2017) ยังแสดงให้เห็นว่าการทำงานอาสาสมัครนอกจากจะสร้างสังคมให้น่าอยู่แล้ว ตัวของอาสาสมัครยังได้รับความสุขในการดำเนินชีวิตมากขึ้น จากรายงานแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ทำงานอาสาสมัครมาเป็นระยะเวลา 1 ปี มีสัดส่วนมากถึง ร้อยละ 94 ที่รายงานว่าตนเองมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตที่ชัดเจนขึ้น ร้อยละ 93 รายงานว่างานอาสาสมัครช่วยปรับอารมณ์ความรู้สึกของตนเองให้ดีขึ้น และเกินกว่า ร้อยละ 75 ที่รายงานว่าตนเองมีสุขภาพดีขึ้นและมีความอยู่ดีมีสุขมากขึ้น นอกจากนี้รายงานดังกล่าวยังชี้ว่าการเป็นอาสาสมัครช่วยส่งเสริมสัมพันธ์ภาพและทัศนคติในตัวเอง โดยมีส่วนที่สูงถึง ร้อยละ 89 ที่รายงานว่าตนเองได้เปิดโลกทัศน์มากขึ้นเมื่อได้มาทำงานอาสาสมัคร ร้อยละ 85 รายงานว่าตนเองได้พัฒนาความสัมพันธ์และสร้างมิตรภาพให้เกิดขึ้นระหว่างการทำงานอาสาสมัคร อีกทั้งการทำงานอาสาสมัครยังทำให้อาสาสมัครมากถึง ร้อยละ 87 มีทักษะการทำงานเฉพาะได้ดีขึ้น ร้อยละ 86 มีการบริหารจัดการเวลาที่ดีขึ้น ร้อยละ 92 มีการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2551) ที่กล่าวว่าประโยชน์จากการทำงานอาสาสมัครของพนักงานในองค์กรคือการได้รับความสุขจากการทำความดีและมอบสิ่งที่ดีให้แก่ผู้อื่น ทำให้พนักงานเกิดความภาคภูมิใจ เกิดการพัฒนาทักษะด้านการทำงานเป็นทีม พัฒนภาวะผู้นำ เกิดกระบวนการหล่อหลอมจิตใจแห่งการให้และเสียสละ เป็นการลดความเอาตัวเอวเปรียบระหว่างกันในการทำงาน ส่งผลให้พนักงานมีความเต็มใจทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่เนื่องจากมีทัศนคติที่ดีต่อองค์กรว่าเป็นการทำงานที่คืนกำไรให้สังคมไม่ใช่เพียงแต่ประโยชน์ส่วนตน

กล่าวได้ว่าคุณค่าของงานอาสาสมัครอาจพิจารณาสรุปจากอรรถประโยชน์ที่เกิดแก่กลุ่มเป้าหมาย 3 รูปแบบ ตามแนวคิดของ Meier (2006) ประกอบด้วย 1) Pure Altruism คือการช่วยเหลือผู้อื่นที่มุ่งให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแก่ผู้อื่น 2) Impure Altruism คือการช่วยเหลือผู้อื่นที่มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และ 3) Inequality Aversion คือการไม่ปรารถนาความไม่เท่าเทียมและพยายามช่วยเหลือผู้อื่นผ่านวิธีการต่าง ๆ

จากการทบทวนวรรณกรรมสรุปได้ว่าสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่สร้างผลกระทบต่อด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้คนรุ่นใหม่เจนเนอเรชันแซททันมาสนใจปัญหาสังคม และสนใจการทำงานอาสาสมัครมากขึ้น ดังนั้นการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเจนเนอเรชันแซททันผ่านการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับงานอาสาสมัครและเปิดโอกาสให้

เจเนอเรชันแซตได้สัมผัสกับปัญหาและลงมือปฏิบัติจริงจะส่งผลให้เจเนอเรชันแซตได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ สำหรับการดำเนินชีวิตในโลกยุคใหม่และมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและสังคมซึ่งเป็นคุณค่าของงานอาสาสมัครที่เกิดขึ้นต่อตัวผู้ปฏิบัติงานนอกเหนือจากคุณค่าในมิติของการบรรเทาแก้ไขปัญหาสังคมให้ดีขึ้น

วิธีการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แนวคิดการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาแนวการบรรยาย (descriptive phenomenology) โดยมุ่งเน้นไปที่การศึกษาประสบการณ์ของบุคคลเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น และใช้การพรรณนาความรู้สึกหรือแก่นประสบการณ์ของมนุษย์โดยไม่ใช้การตีความ แต่เน้นที่จุดมุ่งหมาย (intentionality) และสาระสำคัญ (essences) ของการรับรู้ของบุคคล (ชาย โปธิสิตา, 2562)

ผู้ให้ข้อมูลหลักคือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่เกิดใน พ.ศ. 2541-2542 (ค.ศ. 1998-1999) ซึ่งเป็นรุ่นประชากรเจเนอเรชันแซต โดย ณ พ.ศ. 2561 ที่เก็บรวบรวมข้อมูล มีอายุระหว่าง 19-20 ปี ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกคนผ่านการเรียนรู้ในรายวิชาอาสาสมัครสำหรับการพัฒนาและมีประสบการณ์การทำงานอาสาสมัครกับองค์กรในช่วงระยะเวลา 1 เดือน จำนวนทั้งสิ้น 10 องค์กร องค์กรละ 3 คน รวมผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนทั้งสิ้น 30 คน

ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยพิจารณาถึงโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลในเชิงลึก เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 30 พฤษภาคม ถึงวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2561 โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) ทั้งนี้ได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลหลักบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์เพื่อนำมาถอดเสียงเป็นคำต่อคำและตรวจสอบบันทึกเพื่อรับรองความถูกต้อง สำหรับการสร้างแนวคำถามในแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interviews) แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 แนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และส่วนที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับคุณค่าของงานอาสาสมัครในมิติต่อตนเองและสังคม หากคุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยพิจารณาจากความสอดคล้องของแนวคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมทั้งพิจารณาถึงความถูกต้องเหมาะสมด้านภาษา โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2552)

ผลการศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลหลักเจเนอเรชันแซตคือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 30 คน ส่วนใหญ่ ร้อยละ 63.3 (19 คน) เป็นเพศหญิง และส่วนใหญ่ ร้อยละ 96.7 (29 คน) ไม่เคยมีประสบการณ์ทำงานอาสาสมัครในองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรที่มีภารกิจด้านการพัฒนาสังคมอื่น ๆ มาก่อน โดยนักศึกษาแบ่งออกเป็น 10 กลุ่ม ทั้ง 10 กลุ่ม ลงพื้นที่

ฝึกประสบการณ์การทำงานอาสาศึกษาและโครงการอาสาศึกษาในองค์กรพัฒนาเอกชนและองค์กรที่มีภารกิจด้านการพัฒนาสังคม รวมทั้งสิ้น 10 องค์กร จำแนกเป็น 3 หมวดกิจกรรม ประกอบด้วย 1) กิจกรรมด้านการส่งเสริมพัฒนาทักษะความรู้และทักษะชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชน จำนวน 4 องค์กร ได้แก่ ซี.ไอ.เอส. มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กศูนย์ดวงแข บ้านพักเด็กและครอบครัว และศูนย์อาสาศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2) กิจกรรมการสนับสนุนพัฒนาผู้พิการและคนไร้ที่พึ่ง จำนวน 3 องค์กร ได้แก่ ห้องสมุดคนตาบอดและผู้พิการทางสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติ มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ และมูลนิธิอิสรชน 3) กิจกรรมการระดมทุนเพื่อพัฒนาองค์กรและสนับสนุนงานขององค์กร จำนวน 3 องค์กร ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้พัฒนาจิตและปัญญาวัดไม่เหลือ มูลนิธิกระจกเงา และโรงพยาบาลตำรวจ ปรากฏรายละเอียดองค์กร กลุ่มเป้าหมาย และงานอาสาศึกษา ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายชื่อองค์กร กลุ่มเป้าหมายและงานอาสาศึกษา

องค์กร	กลุ่มเป้าหมาย	งานอาสาศึกษา
กิจกรรมการส่งเสริมพัฒนาทักษะความรู้และทักษะชีวิตให้แก่เด็กและเยาวชน		
1) ซี.ไอ.เอส.	เด็กและเยาวชนในชุมชน ตึกแดงบางซื่อ	งานสอนหนังสือและกิจกรรมเสริมพัฒนาการสอนน้องปลูกถั่วงอก
2) มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็กศูนย์ดวงแข	เด็กและเยาวชนในชุมชน วัดดวงแข	งานส่งเสริมทักษะงานประดิษฐ์และกิจกรรมมัดย้อมเพื่อน้อง
3) บ้านพักเด็กและครอบครัว	เด็กและเยาวชนในบ้านพักเด็กฯ	งานสอนการอ่าน การพิมพ์สื่อ และการสอนทำคุกกี้
4) ศูนย์อาสาศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	งานจัดอบรม EMERGENCY TRAINING ให้แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กิจกรรมการสนับสนุนพัฒนาผู้พิการและคนไร้ที่พึ่ง		
1) ห้องสมุดคนตาบอดและผู้พิการทางสื่อสิ่งพิมพ์แห่งชาติ	ผู้พิการทางสายตา	งานทำหนังสือเสียงเพื่อคนตาบอดและการจัดส่งหนังสือเสียงให้สมาชิกคนตาบอด
2) มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ	เด็กพิการในมูลนิธิฯ	งานวางแผนจัดโครงการตลาดเดินได้รับบริจาคสิ่งของ และจัดทำเอกสารขอบคุณผู้บริจาค
3) มูลนิธิอิสรชน	คนไร้ที่พึ่งและผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะ	งานลงพื้นที่พูดคุยแจกยาและถุงยังชีพให้แก่คนไร้ที่พึ่ง

ตารางที่ 1 รายชื่อองค์กร กลุ่มเป้าหมายและงานอาสาสมัคร (ต่อ)

องค์กร	กลุ่มเป้าหมาย	งานอาสาสมัคร
กิจกรรมการระดมทุนเพื่อพัฒนาองค์กรและสนับสนุนงานขององค์กร		
1) ศูนย์การเรียนรู้พัฒนาจิต และปัญญา วัดไผ่เหลือง	เด็กและเยาวชนในชุมชน	งานระดมทุนเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พัฒนาจิตและปัญญาวัดไผ่เหลือง และอาสาสมัครในงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
2) มูลนิธิกระจกเงา	การสนับสนุนงานขององค์กร	งานคัดแยกสิ่งของบริจาค ขนย้ายและจัดระเบียบของบริจาคให้เป็นหมวดหมู่
3) โรงพยาบาลตำรวจ	ผู้มารับบริการทางการแพทย์	งานดูแลผู้มารับบริการทางการแพทย์ที่จุดวัดความดันโลหิต

ที่มา: ผู้วิจัย, 2565.

สำหรับผลการศึกษาคคุณค่าของงานอาสาสมัครในทัศนะของเจเนอเรชันแซตที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สามารถแบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าด้านการเปิดโลกทัศน์ต่อประเด็นปัญหาสังคม 2) คุณค่าด้านการลดอัตราและส่งเสริมทัศนคติเชิงบวก 3) คุณค่าด้านการเสริมทักษะการบริหารจัดการเวลาและการทำงานร่วมกับผู้อื่น 4) คุณค่าด้านการฝึกฝนวินัยในตนเองและความอดทน 5) คุณค่าด้านความปิติภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น และ 6) คุณค่าด้านการสร้างประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม โดยผู้วิจัยเรียกเจเนอเรชันแซตที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักว่านักศึกษา ปราบกฏรายละเอียดของผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. คุณค่าด้านการเปิดโลกทัศน์ต่อประเด็นปัญหาสังคม

การฝึกประสบการณ์ทำงานอาสาสมัครในองค์กรเป็นประตูแห่งโอกาสในการเปิดประสบการณ์ใหม่ให้นักศึกษาได้มีโอกาสประยุกต์ใช้องค์ความรู้จากห้องเรียนเพื่อศึกษาสภาพปัญหาจริงที่เกิดขึ้นในสังคมตามประเด็นที่ตนเองสนใจและช่วยให้นักศึกษามีมุมมองต่อปัญหาสังคมที่ลึกซึ้งหลากหลาย ทำให้นักศึกษามีโอกาสดำเนินโครงการอาสาสมัครที่เกิดจากการระดมความคิดและออกแบบร่วมกับกลุ่มเพื่อนและองค์กร มีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติงานอาสาสมัครร่วมกับผู้ปฏิบัติงานจริงในพื้นที่และสัมผัสกับสภาพปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานอาสาสมัครในองค์กรประเภทต่าง ๆ จนสามารถปรับตัวเพื่อการลงพื้นที่ฝึกประสบการณ์ทำงานอาสาสมัครได้สำเร็จลุล่วงตามภารกิจดังกล่าว

การออกแบบกิจกรรมอาสาสมัครร่วมกับกลุ่ม ช.โซ่อสา ทำให้ได้เรียนรู้สภาพ ปัญหาจริงของชุมชนและกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นเรื่อง ที่ผมสนใจอยู่แล้ว การมาลงพื้นที่กับเพื่อน ทำให้เรียนรู้ปัญหาเชิงลึกจากตัวจริง เสียจริงในพื้นที่

(นักศึกษาคนที่ 1, เพศชาย, สัมภาษณ์)

เป็นครั้งแรกที่ได้ลงมือเป็นอาสาสมัครจริง ๆ การเรียนในห้องเรียนเป็นการ ให้ความรู้แบบหนึ่ง แต่การที่ได้ลงพื้นที่ ได้ลงมือปฏิบัติ ทำให้ได้ความรู้ใน ห้องเรียนมาใช้ ได้สัมผัส เข้าถึงความรู้และเข้าใจปัญหาสังคมมากขึ้น และยังได้ เห็นบทเรียนการทำงานอาสาสมัคร จากที่ ๆ ในองค์กร ว่าเขาทำงานกันอย่างไร ได้เกิดการเรียนรู้การปรับตัวก่อนลงไปเป็นอาสาสมัครค่ะ

(นักศึกษาคนที่ 5, เพศหญิง, สัมภาษณ์)

ได้เรียนรู้มุมมองด้านสังคมมากขึ้นโดยเฉพาะในกลุ่มคนไร้ที่พึ่ง คนใช้ชีวิตในที่ สาธารณะ ทำให้เข้าใจสาเหตุที่แท้จริงของการมาเป็นคนไร้บ้าน ซึ่งมีทั้งคนที่ตั้งใจ ออกจากบ้านมาเองและบางคนก็อาศัยนอนตามท้องถนนเพราะไม่มีที่อยู่อาศัย เป็นของตัวเองจริง ๆ...หนุมองว่าคนกลุ่มนี้ก็เป็นสมาชิกของสังคมเหมือนกับเรา มีสิทธิความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกับเราทุกคน พวกเขาจึงควรได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือในสิ่งที่เราพอช่วยได้

(นักศึกษาคนที่ 7, เพศหญิง, สัมภาษณ์)

2. คุณค่าด้านการลดอัตราและส่งเสริมทัศนคติเชิงบวก

เมื่อนักศึกษาได้ลงพื้นที่ฝึกประสบการณ์ทำงานอาสาสมัครร่วมกับเพื่อนและบุคลากรในองค์กร รวมถึงได้สัมผัส พูดคุย และมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเป้าหมายอย่างใกล้ชิด ส่งผลให้นักศึกษารู้เท่าทันอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองและสามารถปรับลดความเป็นตัวตนหรืออัตตาของตนเองลงได้ โดยกระบวนการ ฝึกประสบการณ์ทำงานอาสาสมัครช่วยขัดเกลาให้นักศึกษามีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มองเห็นถึงความ ต้องการของผู้อื่นหรือประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าความต้องการของตนเอง มีใจเปิดกว้างรับสิ่งใหม่ ๆ มีความเป็นกลางในการพิจารณาสถานการณ์ต่าง ๆ ส่งผลให้นักศึกษามีความคิดเชิงบวกในการดำเนิน ชีวิตประจำวันมากขึ้นและเข้าใจถึงอุดมการณ์อาสาสมัครที่ต้องอดทน เสียสละ อุทิศเวลา กำลังกายและ กำลังใจในการช่วยเหลือผู้อื่นมากขึ้น ดังคำสัมภาษณ์

เมื่อได้สัมผัสการทำงานจริงกับกลุ่มเด็ก ๆ ทำให้รู้สึกว่าคุณเองมีจิตใจอ่อนโยน เห็นใจคนอื่นมากขึ้น...งานอาสาสมัครฝึกให้มีความอดทนในการทำงานไม่ว่าจะเป็นจากสภาพอากาศร้อน หรือการทำงานร่วมกับคนที่อาจมีความเห็นต่างหรืออายุมากกว่า และทำให้เราเรียนรู้ที่จะเปิดใจรับฟังและเปิดใจให้กับการทำงานอาสาสมัครมากขึ้น

(นักศึกษาคนที่ 1, เพศชาย, สัมภาษณ์)

เมื่อก่อนหนูเป็นคนที่มีความเป็นตัวของตัวเองสูง พอได้มาทำงานอาสาสมัครทำให้เรียนรู้เรื่องการปรับตัว ทำให้หนูเริ่มมองเห็นถึงความต้องการของคนอื่นมากกว่าตัวเอง เปิดรับสิ่งใหม่ มีความเป็นกลาง เอาใจเขามาใส่ใจเรา ทำหน้าที่ของเราอย่างเต็มที่...และทำให้หนูเข้าใจว่าการทำงานอาสาสมัครต้องใช้จิตวิญญาณความเสียสละอย่างมาก

(นักศึกษาคนที่ 5, เพศหญิง, สัมภาษณ์)

3. คุณค่าด้านการเสริมทักษะการบริหารจัดการเวลาและการทำงานร่วมกับผู้อื่น

กระบวนการเรียนและการฝึกประสบการณ์ทำงานอาสาสมัครในองค์กรทำให้นักศึกษาได้เห็นวิธีการทำงานและการเป็นแบบอย่างที่ดีของบุคลากรที่ทำงานเสียสละอุทิศเวลา กำลังกายและกำลังใจเพื่อผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกับเพื่อนและบุคคลที่มีอายุและสถานะแตกต่างจากตนเอง นอกจากนี้การที่นักศึกษาต้องเป็นผู้จัดสรรเวลาในการลงพื้นที่ทำงานอาสาสมัครด้วยตนเองตามระยะเวลาที่กำหนด ส่งผลให้นักศึกษาได้เรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการเวลาของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังคำสัมภาษณ์

ผมได้รับประสบการณ์ที่คุ้มค่าเกินกว่าเวลาที่เสียไปในการทำงานอาสาสมัคร เพราะมันคือการใช้เวลาที่คุ้มค่ามาก ๆ ได้เห็นความเป็นจริงของสังคมว่ายังมีกลุ่มคนที่พร้อมจะเสียสละเวลา กำลัง เพื่อผู้อื่น และงานอาสาสมัครสอนให้ผมรู้จักการบริหารจัดการเวลาและชีวิตตนเอง ทั้งเรื่องการเรียน การทำการบ้าน การทำงานพิเศษ

(นักศึกษาคนที่ 22, เพศชาย, สัมภาษณ์)

ผมได้รับประสบการณ์ในการทำงานซึ่งคิดว่าเป็นสิ่งสำคัญมากในการดำเนินชีวิตที่ผมชอบมากที่สุดคือการได้ทำในสิ่งที่ผมไม่เคยทำมาก่อน ทำให้รู้ว่ยังมีอีกหลายอย่างที่เรายังไม่รู้ ได้ฝึกทักษะการทำงานในรูปแบบทีมเวิร์ค และต้องวางแผนจัดตารางเวลาลงพื้นที่ทำงานพร้อมกับเพื่อน ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีมากทำให้การทำงานเป็นระบบมากขึ้น

(นักศึกษาคนที่ 10, เพศชาย, สัมภาษณ์)

4. คุณค่าด้านการฝึกฝนวินัยและความอดทน

ในสถานการณ์ที่นักศึกษาต้องดำเนินงานอาสาสมัครร่วมกับกลุ่มเป้าหมายหลากหลายกลุ่ม อาทิ กลุ่มเด็กและเยาวชน กลุ่มผู้พิการ กลุ่มคนไร้ที่พึ่งและคนใช้ชีวิตในที่สาธารณะ ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้วิธีการดำเนินงานกับกลุ่มเป้าหมายประเภทต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ฝึกฝนความมีวินัยและความตรงต่อเวลาในการปฏิบัติงาน สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพการทำงานในสิ่งแวดล้อมที่ตนเองไม่คุ้นชินซึ่งต้องอาศัยความละเอียดถี่ถ้วนและความอดทนในการปฏิบัติงานอย่างสูง ดังคำสัมภาษณ์

ผมได้เห็นแบบอย่างและเบื้องหลังของคนทำงานอาสาสมัคร ได้เรียนรู้ข้อผิดพลาดในการทำงาน ได้ฝึกฝนเรื่องความละเอียดในการทำงานกับเด็ก ฝึกการเป็นคนตรงต่อเวลาและมีความอดทนเพื่อรับมือกับอารมณ์ความรู้สึกต่าง ๆ และยังได้เรียนรู้เรื่องการปรับตัวและการสื่อสารกับเด็กด้วย

(นักศึกษาคนที่ 13, เพศชาย, สัมภาษณ์)

หนูได้ฝึกความมีวินัย รู้สึกว่าหนูตรงต่อเวลามากขึ้น เพราะต้องมาทำงานให้ทันเวลา และมีความอดทนในการทำงานมากขึ้น...การอดทนคือการตั้งใจเย็น มีสติ ใช้เหตุผลคุยกับน้อง ๆ และน้อง ๆ แต่ละคนมีช่วงวัยที่ต่างกัน ทำให้เราได้เรียนรู้อีกว่า ถึงแม้เด็กจะอยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกันแต่ก็มีความต้องการที่แตกต่างกันไปตามอายุและช่วงวัยของเขา เราได้สอนเขาด้านทักษะการใช้ชีวิต ทำให้ตัวเราได้ประสบการณ์การทำงานกับเด็กและองค์กรและยังได้รู้จักการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

(นักศึกษาคนที่ 30, เพศหญิง, สัมภาษณ์)

5. คุณค่าด้านความปิติภาคภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น

การที่นักศึกษาได้มีโอกาสทำงานอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นนอกจากจะทำให้ผู้ได้รับการช่วยเหลือหรือกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิตมากขึ้นแล้ว นักศึกษาซึ่งเป็นผู้ฝึกประสบการณ์ทำงานอาสาสมัครยังสะท้อนว่าการทำงานอาสาสมัครทำให้ตนเองมีความสุขและรู้สึกภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนเองได้กระทำเพื่อช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายด้วย ซึ่งเป็นประสบการณ์และความทรงจำที่ประทับใจครั้งหนึ่งในชีวิตที่ได้กระทำสิ่งดี ๆ ให้แก่สังคม ดังคำ สัมภาษณ์

การมาลงพื้นที่ทำงานอาสาสมัครสนุกมาก ทำให้หนูได้ฝึกประสบการณ์ชีวิตจริง ๆ กลุ่มหนูเราได้ไปลงพื้นที่ช่วยทำแผลให้คนไร้บ้าน ซึ่งเป็นครั้งแรกที่ได้ทำกิจกรรมแบบนี้ รู้สึกภูมิใจเพราะได้เห็นรอยยิ้มและคำขอบคุณของเขาที่ส่งมาให้เรา เราต่างเป็นทั้งผู้สร้าง ผู้ให้ และผู้รับในเวลาเดียวกัน

(นักศึกษาคนที่ 27, เพศหญิง, สัมภาษณ์)

การเรียนในรายวิชานี้ แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ถูกมอบหมายให้ทำ แต่ก็ทำให้เราได้
ปรับใช้ความรู้ในชั้นเรียนเพื่อการทำงานและการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อการทำงาน
อาสาสมัครที่เป็นระบบมากขึ้น พอได้ทำสิ่งที่ท้าทายจนสำเร็จแล้ว เห็นผู้ที่
ได้รับประโยชน์จากกิจกรรมของเรา เราก็ภูมิใจ

(นักศึกษาคนที่ 24, เพศหญิง, สัมภาษณ์)

6. คุณค่าด้านการสร้างประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

นอกเหนือจากคุณค่าของงานอาสาสมัครที่ให้ประโยชน์แก่นักศึกษาทั้งในด้านของการเปิด
โลกทัศน์ต่อประเด็นปัญหาสังคม การส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกในการดำเนินชีวิต การเสริมทักษะการ
บริหารจัดการเวลาและการทำงานร่วมกับผู้อื่น การฝึกฝนวินัยและความอดทน และการสร้างคุณค่า
ด้านจิตใจทำให้เกิดความสุขและความภูมิใจแล้ว งานอาสาสมัครยังสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
โดยผ่านการดำเนินโครงการและกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สร้างโอกาสต่อชุมชนและกลุ่ม เป้าหมาย ส่งผลให้
กลุ่มเป้าหมายและองค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ มีกำลังใจในการปฏิบัติงาน ได้รับแนวคิด
ไอเดียสร้างสรรค์ใหม่ ๆ จากนักศึกษาและที่สำคัญคือกลุ่มเป้าหมายได้รับการแก้ไขปัญหา เกิดกำลังใจ
และแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิตและมีแรงผลักดันในการพัฒนาศักยภาพของตนเองมากขึ้น ดัง
คำสัมภาษณ์

แม้ว่าการทำงานอาสาสมัครต้องสละทั้งทรัพย์สินและเวลา แต่การเสียสละนั้นมันก็มี
คุณค่าเมื่อได้มีส่วนในการช่วยเหลือ ทำให้เด็กและเยาวชนหรือองค์กรในพื้นที่ที่มี
กำลังใจในการใช้ชีวิต มีกำลังใจในการทำงานอาสาสมัครต่อ มีแรงผลักดันในการ
พัฒนาศักยภาพของตนเองให้มากขึ้น เพราะอาสาสมัครเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาให้
เด็ก เราไปให้กำลังใจเขา ทำให้เด็ก ๆ มีกำลังใจ คิดดีทำดีมากขึ้น ซึ่งทำให้ชุมชน
และสังคมนั้น ๆ นำอยู่มากขึ้น

(นักศึกษาคนที่ 1, เพศชาย, สัมภาษณ์)

งานอาสาสมัครทำให้คนที่ขาดโอกาสได้รับโอกาสมากขึ้น คนที่มีโอกาสได้แบ่งปัน
โอกาสให้สังคมรอบตัวมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำในสังคมน้อยลง มุณินธิต่าง ๆ เป็นที่
รู้จักในสังคมมากขึ้น เมื่อมีการนำคนรุ่นใหม่เข้ามีส่วนร่วมในการทำงาน สิ่งที่เกิดขึ้น
คือเกิดการงานรูปแบบใหม่ ๆ ที่สร้างสรรค์

(นักศึกษาคนที่ 15, เพศชาย, สัมภาษณ์)

สรุปและอภิปรายผล

การลงพื้นที่ฝึกประสบการณ์และจัดทำโครงการอาสาสมัครในรายวิชาอาสาสมัครสำหรับการพัฒนาของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่เจนเนอเรชันแซต แสดงให้เห็นว่านักศึกษาที่มีความสนใจในประเด็นปัญหาสังคมและเปิดรับโอกาสเพื่อให้ตนเองสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในห้องเรียนเพื่อการศึกษาปัญหาและลงมือฝึกปฏิบัติการทำโครงการอาสาสมัครตามประเด็นที่ตนเองสนใจ เมื่อถอดบทเรียนประสบการณ์การเรียนรู้นอกห้องเรียนของนักศึกษาปรากฏผลสะท้อนว่านักศึกษาส่วนใหญ่มีความตั้งใจในการศึกษาองค์กรและการจัดทำโครงการอาสาสมัคร ตื่นเต้นกับการออกไปเรียนรู้ นอกห้องเรียนร่วมกับเพื่อนและรู้สึกภาคภูมิใจที่ตนเองได้เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือสังคม

กล่าวได้ว่าประโยชน์จากการเรียนรู้ประเด็นทางสังคมและการฝึกประสบการณ์ทำงานอาสาสมัครในรายวิชาอาสาสมัครสำหรับการพัฒนาส่งผลให้เกิดคุณค่าใน 2 มิติหลัก คือ 1) **คุณค่าในมิติที่เพิ่มขึ้นแก่ตัวอาสาสมัคร** ทั้งในด้านจิตใจ การพัฒนาทัศนคติและการพัฒนาทักษะที่สำคัญต่าง ๆ ซึ่งการเรียนรู้เหล่านี้เกิดจากการสะสมประสบการณ์ที่ส่งผลต่อระบบการคิดอย่างมีวิวัฒนาการ จะเห็นได้จากผลการศึกษาในครั้งนี้ที่พบว่านักศึกษาได้เปิดโลกทัศน์ต่อประเด็นปัญหาสังคม ได้พัฒนาระบบคิด ลดอัตตาในตนเอง และมีทัศนคติเชิงบวก ได้รับการเสริมทักษะการบริหารจัดการเวลาและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกวินัยและความอดทน และผลแห่งการทำงานอาสาสมัครได้สร้างความปิติภาคภูมิใจให้แก่นักศึกษาที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเหลือสังคม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Nelson (2023) ที่ชี้ว่าอาสาสมัครที่เป็นนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยได้รับคุณค่าจากการทำงานอาสาสมัครในด้านการพัฒนาทักษะที่สำคัญต่าง ๆ อาทิ การพัฒนาภาวะผู้นำ การพัฒนาทัศนคติและการเข้าใจตนเอง เช่นเดียวกับการศึกษาของ Gallarza, Arteaga & Gil-Saura (2013) ที่พบว่าคุณค่าหรือผลลัพธ์จากการทำงานอาสาสมัครคือการที่ตัวผู้ปฏิบัติได้พัฒนาจิตวิญญาณแห่งการช่วยเหลือ พัฒนาวิวัฒนาการทางอารมณ์และเกิดการแลกเปลี่ยนบทบาทระหว่างการเป็นผู้ให้และการเป็นผู้รับในเวลาเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับ Habitat for Humanity (n.d.) ที่รายงานว่าการประสบการณ์ทำงานอาสาสมัครหล่อหลอมให้นักศึกษาเกิดการเติบโตและพัฒนาตนเองสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายของชีวิต (personal growth) 2) **คุณค่าในมิติเชิงสังคม** คือการที่ปัญหาสังคมหรือกลุ่มเป้าหมายในสังคมได้รับการช่วยเหลือหรือบรรเทาปัญหาให้ดีขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากผลการศึกษาในครั้งนี้ที่พบว่าโครงการและกิจกรรมอาสาสมัครที่นักศึกษาดำเนินการมีส่วนร่วมช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่กลุ่มเป้าหมาย อาทิ กลุ่มเด็ก เยาวชน คนไร้ที่พึ่ง และคนใช้ชีวิตในที่สาธารณะ เป็นต้น อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มพูนกำลังใจในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรในองค์กรหรือหน่วยงานอาสาสมัครต่าง ๆ อีกด้วย คุณค่าที่เกิดจากการทำงานอาสาสมัครข้างต้นเป็นไปตามแนวคิดของ Meier (2006) ที่อธิบายถึงคุณค่าของพฤติกรรมเอื้อสังคม (prosocial behavior) โดยพิจารณาจากอรรถประโยชน์ของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งแสดงทั้งในมิติของการมุ่งให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแก่ผู้อื่น มิติการมุ่งแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำด้วยวิธีการต่าง ๆ และมิติของประโยชน์ที่เกิดแก่ตัวของผู้แสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่น

ดังนั้นผลการศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นอีกหนึ่งองค์ความรู้ที่สำคัญในด้านคุณค่าของงานอาสาศาสตร์ ที่ชี้ให้เห็นว่าการทำงานอาสาศาสตร์ไม่เพียงแต่ให้คุณประโยชน์ในแง่ของการช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชนและสังคม ขณะเดียวกันตัวนักศึกษาที่เป็นอาสาศาสตร์ก็ได้รับประโยชน์จากการได้เปิดโลกทัศน์ และมุมมองต่อสถานการณ์ปัญหารอบตัว ได้รับการพัฒนาทักษะด้านการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ๆ มีทัศนคติที่ดีต่องานอาสาศาสตร์ สามารถบริหารจัดการเวลาได้ มีความอดทนอดกลั้นมากขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และที่สำคัญคือ “กระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้นอกห้องเรียนผ่านงานอาสาศาสตร์” ได้ช่วยยกระดับบุคลิกภาพและทักษะทางปัญญาของนักศึกษา เกิดกระบวนการขัดเกลาจิตใจให้มีสำนึกความรับผิดชอบต่อตนเองและใส่ใจสังคมโดยรอบและช่วยลดพฤติกรรมต่อต้านสังคม (anti-social behavior) อย่างมีนัยสำคัญ (Santinello, Cristini, Vieno & Scacchi, 2012) ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาตนเองของนักศึกษาโดยเฉพาะในกลุ่มเจนเนอเรชันแซต ส่งผลให้คนรุ่นใหม่กลุ่มนี้เป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพพร้อมที่จะนำทักษะที่สำคัญต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาทั้งในระดับตนเองและสังคมตลอดจนเป็นประโยชน์ต่อโอกาสและความก้าวหน้าในการทำงานในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาคุณค่าของงานอาสาศาสตร์จากประสบการณ์การเรียนรู้นอกห้องเรียนในทัศนะของเจนเนอเรชันแซต ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ปฏิบัติ ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาในระดับอุดมศึกษาควรมีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับงานอาสาศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานให้นักศึกษาได้เข้าใจถึงกระบวนการทัศนและอุดมการณ์อาสาศาสตร์ ตลอดจนเข้าใจถึงคุณค่าของงานอาสาศาสตร์ที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม โดยเฉพาะในเจนเนอเรชันแซตที่มีความพร้อมทั้งพลังความคิดและกำลังร่างกายที่จะสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมอาสาศาสตร์ที่ตอบโจทย์ปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในสังคมได้
2. ผู้สอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับงานอาสาศาสตร์ควรออกแบบกลยุทธ์การสอนและกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน หรือ PBL (project-based learning) เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้บทบาทการทำงานอาสาศาสตร์จากบุคลากรผู้ปฏิบัติงานจริงในองค์กรอาสาศาสตร์ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่จะช่วยบ่มเพาะให้นักศึกษามีทัศนคติและบุคลิกภาพที่เหมาะสม มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21
3. ผู้สอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับงานอาสาศาสตร์ควรระบุผลลัพธ์การเรียนรู้ (learning outcomes) ของผู้เรียน โดยกำหนดพฤติกรรมที่ผู้เรียนสามารถแสดงออกเป็นรูปธรรมและผู้สอนสามารถประเมินผลได้ ตัวอย่างเช่น 1) ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและทฤษฎีที่สำคัญในงานอาสาศาสตร์ 2) ผู้เรียนมีทักษะการคิดสร้างสรรค์สามารถออกแบบโครงการ บริหารจัดการโครงการและประเมินผลการจัดทำโครงการอาสาศาสตร์ 3) ผู้เรียนมีวินัย มีจิตสำนึกสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม 4) ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของงานได้ เป็นต้น เนื่องจาก

การระบุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจนจะส่งผลให้ผู้สอนสามารถประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของรายวิชา

4. การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาได้ลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริงมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาและงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม รวมถึงมีความเสี่ยงในด้านความเป็นระเบียบและความปลอดภัยของนักศึกษาในระหว่างการลงพื้นที่ ดังนั้นผู้สอนจึงควรกำหนดระยะเวลาและงบประมาณการลงพื้นที่ที่เหมาะสม รวมถึงควรจัดทำคู่มือการเตรียมความพร้อมอาสาสมัครก่อนลงพื้นที่ปฏิบัติงานจริง โดยให้มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งที่ควรและไม่ควรกระทำระหว่างการลงพื้นที่ คำอธิบายวัตถุประสงค์ของรายวิชา รายละเอียดของงานที่มอบหมายและเกณฑ์การประเมินการเรียนรู้เพื่อเป็นแนวทางให้นักศึกษาในการเตรียมตัวก่อนลงพื้นที่

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการถอดบทเรียนการฝึกประสบการณ์และจัดทำโครงการอาสาสมัครในรายวิชาอาสาสมัครสำหรับการพัฒนา หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการพัฒนาศิลปสร้างสรรค์ วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ก่อนเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ผู้วิจัยขออุทิศบทความวิจัยนี้เพื่อระลึกถึงคุณูปการของรองศาสตราจารย์ศุภรัตน์ รัตนमुखย์ อดีตอาจารย์ประจำวิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ผู้บุกเบิกองค์ความรู้ด้านงานอาสาสมัครสำหรับการพัฒนาและถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านงานอาสาสมัครให้แก่ผู้วิจัยเมื่อครั้งเป็นอาจารย์ใหม่

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2556, 5 มีนาคม). *ปฏิญญาอาสาสมัครไทย*. https://www.m-society.go.th/news_view.php?nid=861
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2551, 2 กุมภาพันธ์). *งานอาสาสมัครสร้างคนสร้างองค์กร*. <http://www.kriengsak.com/node/1439>
- ชาย โพธิ์ธิดา. (2562). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ: คู่มือนักศึกษาและนักวิจัยสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2564). *มคอ.2 รายละเอียดของหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการพัฒนามนุษย์และสังคม (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2564)*. สืบค้น 21 ธันวาคม 2565, จาก https://www.psds.tu.ac.th/_files/ugd/b8deb4_67222435540c4192876cfb854e6b673a.pdf
- ศุภรัตน์ รัตนमुखย์. (2548). *อาสาสมัคร: การพัฒนาตนเองและสังคม*. *วารสารสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร*, 1(2), 1-9.

- สุภาคค์ จันทวานิช. (2552). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อัญชลี ทองเอม. (2561). การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเพื่อการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. *วารสาร วไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 8(3), 185-199.

ภาษาอังกฤษ

- Bandura, A. (1997). *Social Learning Theory*. New Jersey: Englewood Cliffs.
- Bender, W. N. & Waller, L. (2011). *The Teaching Revolution*. Corwin: California.
- Bezjak, S. & Klemencic, E. (2014). Learning Active Citizenship through Volunteering in Compulsory Basic Education in Slovenia. *Traditiones*, 43(3), 51-65.
- Chillakuri, B. & Mahananda, R. (2018). Generation Z Entering the Workforce: The Need for Sustainable Strategies in Maximizing Their Talent. *Human Resource Management International Digest*, 26(4), 34-38.
- Dewey, J. (1997). *Experience and Education*. New York: Simon & Schuster.
- Gallarza, M. G., Arteaga, F. & Gil-Saura, I. (2013). The Value of Volunteering in Special Events: A Longitudinal Study. *Annals of Tourism Research*, 40, 105-131.
- Habitat for Humanity. (n.d.). *The Value of Volunteering (Evidence Brief)*. Retrieved December 22, 2022, from <https://www.habitat.org/sites/default/files/documents/Value-of-Volunteering-EvidenceBrief.pdf>
- Horsley, G. (2018, November 9). *Gen Z: What You Need To Know About The Newest Generation of Donors And Volunteers*. <https://www.forbes.com/sites/forbesnonprofitcouncil/2018/11/09/gen-z-what-you-need-to-know-about-the-newest-generation-of-donors-and-volunteers/?sh=6da519f22fd6>
- Lanier, K. (2017). 5 Things HR Professionals Need to Know about Generation Z: Thought Leaders Share their Views on the HR Profession and Its Direction for the Future. *Strategic HR Review*, 16(6), 288-290.
- Mahapatra, G. P., Bhullar, N. & Gupta, P. (2022). Gen Z: An Emerging Phenomenon. *NHRD Network Journal*, 15(2), 246-256.
- Meier, S. (2006). *A Survey of Economic Theories and Field Evidence on Pro-social Behavior*. Boston: Federal Reserve Bank of Boston's Research Center for Behavioral Economics and Decision Making.
- Miller, L. J. & Lu, W. (2018, August 20). *Gen Z is Set to Outnumber Millennials within a Year*, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-08-20/gen-z-to-outnumber-millennials-within-a-year-demographic-trends>

- Mihelich, M. (2013). Another Generation Rises. *Workforce Management*, 92, 34-38.
- Middlemiss, N. (2015, March 9). *Why Gen Z Will Change the Way You Lead*. <https://www.hcamag.com/au/news/general/why-gen-z-will-change-the-way-you-lead/142163>
- Nelson, T. S. (2023). The Value of Volunteer Leadership for University Students Formerly Enrolled in Prescribed Reading: An Anti-Deficit Model. *Journal of College Academic Support Programes*, 5(2), 34-46.
- Ramona. B. (2009). Older Adult Aged as Volunteers. *Journal of Gerontological Social Work*. 2(2009), 32-39.
- Santinello, M., Cristini, F., Vieno A. & Scacchi, L. (2012). “Volunteering by Chance” to Promote Civic Responsibility and Civic Engagement: Does It Work?. *Journal of Prevention & Intervention in the Community*, 40, 64-79.
- Singh, A. P. & Dangmei, J. (2016). Understanding the Generation Z: the Future Workforce. *South-Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 3(3), 1-5.
- UnitedHealthcare. (2017). Doing Good is Good for You Study. Retrieved December 22, 2022, from https://www.unitedhealthgroup.com/content/dam/UHGPDF/2017/2017_Study-Doing-Good-is-Good-for-You.pdf

สัมภาษณ์

- นักศึกษาคนที่ 1. (30 พฤษภาคม 2561). สัมภาษณ์. เพศชาย.
- นักศึกษาคนที่ 5. (30 พฤษภาคม 2561). สัมภาษณ์. เพศหญิง.
- นักศึกษาคนที่ 7. (31 พฤษภาคม 2561). สัมภาษณ์. เพศหญิง.
- นักศึกษาคนที่ 10. (31 พฤษภาคม 2561). สัมภาษณ์. เพศชาย.
- นักศึกษาคนที่ 13. (3 มิถุนายน 2561). สัมภาษณ์. เพศชาย.
- นักศึกษาคนที่ 15. (3 มิถุนายน 2561). สัมภาษณ์. เพศชาย.
- นักศึกษาคนที่ 22. (8 มิถุนายน 2561). สัมภาษณ์. เพศชาย.
- นักศึกษาคนที่ 24. (8 มิถุนายน 2561). สัมภาษณ์. เพศหญิง.
- นักศึกษาคนที่ 27. (10 มิถุนายน 2561). สัมภาษณ์. เพศหญิง.
- นักศึกษาคนที่ 30. (10 มิถุนายน 2561). สัมภาษณ์. เพศหญิง.